Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 15 (Coleoptera)

Av Stig Lundberg

Trädgårdsgatan 23, S-951 00 Luleå, Sweden

Abstract

Lundberg, S. Contributions to the knowledge of Swedish beetles. 15 (Coleoptera). — Ent. Tidskr. 96: 8—13, 1975.

A number of faunistically interesting finds of Coleoptera are reported. Among the species dealt with are four new to the country, viz. *Ptinella microscopica* Gillm., *Atheta taxiceroides* Munst., *Dirrhagus emyi* Rouget (new to Northern Europe), and *Pityophthorus morozovi* Spess. Several finds represent new provincial records. Three species, viz. *Colon calcaratum* Er., *Corymbites cupreus* F., and *Ceuthorrhynchus curvistriatus* Schze, which have been recorded for Sweden on the basis of incorrectly identified specimens, are removed from the Swedish list.

Thiasophila rotundicollis A. Jansson is shown to be a synonym of *Th. wockei* I. W. Schn.

Colon calcaratum Er. Vid mina undersökningar av svenskt *Colon*-material har jag kunnat konstatera, att åtskilliga ex. står felbestämda i samlingarna. Sålunda har allt till *Colon calcaratum* bestämt material visat sig vara andra arter, främst små ex. av *C. appendiculatum* Sahlb. men även *C. brunneum* Latr. och i ett fall *C. viennense* Hbst. Detta gäller material i Lunds museum (inklusive Wiréns samling), Göteborgs museum och Riksmuseum samt Anton Janssons samling.

Skulle någon samlare ha misstänkta *C. calcaratum,* är jag tacksam få låna dessa för kontrollbestämning. Tills vidare bör arten, som i Catalogus 1960 upptages för Gtl, Nrk, Dlr och Hls, avföras för Sverige.

Agathidium pallidum Gyll. I samband med sållning av markförna främst runt granar men även under björklågor på Hertsön utanför Luleå på jakt efter den för Sverige nya *Atheta taxiceroides* Munst. (se nedan) erhölls flera ex. av *Agathidium pallidum,* som tidigare endast tagits i enstaka ex. 1 ex. fick jag 1.11.74 och 4 ex. 9.11, medan Kurt Persson erhöll 1 ex. 9.11. K. Persson har f.ö. redan 1970 tagit 1 ex. sittande på undersidan av en fnöskticka på samma lokal.

Ptinella microscopica Gillm. Vid genomgång av mitt material av *Ptinella tenella* Er. påträffade jag ett ex. (♀) av *P. microscopica,* som närmast är känd från sydöstra Finland. Spermathecan hos denna art avviker markant från spermathecan hos den till det yttre lika *P. tenella* (se Die Käfer Mitteleuropas, Bd 3, s. 330). Honan ifråga togs 4.7.68 i Nb, Överkalix.

Vid genomgång av Riksmuseums material av *P.* »*tenella*» hittade jag ytterligare 3 ex. av *P. microscopica,* samtliga tagna 8.9.50 i Dlr, St. Kopparberg av O. Sjöberg. Dessutom visade sig 2 ex., som J. R. Bergvall tagit

15.7.69 i Jmt, Revsund (coll. A. Carlsson) också vara *P. microscopica*.

Philonthus exiguus Nordm. Denna kortvinge är uppgiven för Sk, Öl och Ög i Catalogus 1960 och i Svensk Insektfauna (Palm 1963: 106). Uppgiften för Öl hänför sig till ett ex. i Riksmuseum taget av Nils Bruce vid Hornsjön 1938. Jag har undersökt detta ex. och trots att det är en hona, är det helt klart, att det inte är fråga om *P. exiguus* utan sannolikt *P. pennatus* Sharp. Detta resultat gjorde att jag även lånade de två ex., som fanns i Lunds museum. Det ena av dessa, från Skåne, visade sig vara en hane av *P. trossulus* Nordm. Det andra exemplaret, taget 1925 i Hall, Laholm av M. Lindström, var däremot en hane av *P. exiguus*, som bl.a. karaktäriseras av lång, tät behåring på insidan av bakskenbenen.

Även de 6 ex. som fanns i Göteborgs museum var felbestämda (*P. pennatus* och *P. trossulus*). Varifrån uppgiften för Ög härstammar har jag icke kunnat klarlägga, men då Thure Palm, som själv saknar svenskt material, har strukit landskapet i sitt exemplar av Catalogus, anser jag att arten tills vidare kan utgå för samtliga tidigare uppgivna landskap men däremot införas för Hall. Om någon skulle känna till ytterligare ex. av denna uppenbarligen i Sverige mycket sällsynta kortvinge, är jag tacksam att få undersöka dessa.

Mycetoporus bimaculatus Bois & Lac. (*ruficornis* Kr.). Den 7.7.68 erhöll jag på Haparanda Sandskär 1 ex. av denna sällsynta art (Lundberg 1972 a: 45). Varje gång jag sedan dess besökt ön har jag sökt återfinna arten, men först 1.6.74 lyckades detta. Då jag undersökte en stock överväxt med mossa och till hälften nedsänkt i sand, påträffade jag ett ex. i den murkna veden. Sållning av murken ved av nedsandade stockar gav ytterligare ett 20-tal ex. Ett par ex. erhölls också vid sållning av förnan under enbuskar.

Bryocharis inclinans Gr. I samband med högvatten i Dalälven vid Upl, Båtfors 28.7.73 sållade jag lövförna intill vattenlinjen. Därvid fick jag ett ex. av *Bryocharis inclinans*, en art som närmast är känd från Ög. Någon vecka senare erhöll också R. Baranowski ett ex. genom sållning av förna.

Tachinus atripes J. Sahlb. Om tidigare fynd i Fennoskandien av denna art se Palm (1966: 66) och Lundberg (1974 b: 93). Som komplement till Palms uppgifter kan nämnas, att det i O. Sjöbergs samling befintliga, oetiketterade exemplaret enligt meddelande av A. Strand togs vid Lakselv i Porsanger 30.6.55.

Vid undersökning av en vinterspillningshög av fjällemmel på sluttningen av Dundret vid Gällivare 12.6.73 erhöll jag inte mindre än 4 ex. av *Tachinus atripes* och 18.6 ytterligare 1 ex. i samma spillningshög.

Totalt är således nu 22 ex. kända av arten.

Bohemiellina paradoxa Mach. Denna kortvinge har uppgivits vara synonym till *Aneurota sulcifrons* Casey (Lundberg 1972 a: 47). Enligt en undersökning av A. Smetana är detta inte riktigt utan *Bohemiellina* Mach. är ett eget släkte närstående till *Aneurota* Casey (Smetana 1973: 351).

Bohemiellina paradoxa finns f.ö. fortfarande kvar i komposthögen i Luleå och har dessutom tagits i LyLpm, Umgransel av Birger Persson i 1 ex. 12.7.72.

Tomoglossa luteicornis Er. I Sverige är denna kortvinge hittills endast känd i 3 ex. från Gtl (Palm 1968: 106; Höglunds ex. togs dock ej, som där uppges, vid Valleviken utan på Råne Ytterholme 4.5.48).

I samband med att Ambjörn Carlsson, Allan Dufberg och jag plockade bl.a. den lilla byrrhiden *Limnichus pygmaeus* Sturm 6.4.74 intill framsipprande vatten på lerunderlag vid Ålabodarna i nordvästra Skåne tillvaratog jag en liten kortvinge, som sprang undan då jag klappade på marken för att sätta fart på smådjuren. Det visade sig vara en hane av *Tomoglossa luteicornis*. Även Ambjörn Carlsson visade sig ha fått tag på ett ex., troligen i samband med trampning.

Atheta britanniae Bernh. Som Palm (1970: 238) påpekar torde uppgiften för PLpm i

Catalogus 1960 vara felaktig. Ett faktum, som bestyrker detta, är att fyndet ej finns infört i Klefbecks privata katalog.

Atheta mortuorum Thoms. Vid ett besök i Upl, Båtfors 27.5.73 sållade jag förnan runt savande björkstubbar på ett nyavverkat hygge. Därvid fick jag ett ex. av en liten *Atheta* av *Microdota*-gruppen, som visade sig vara en hona av *Atheta mortuorum,* från Sverige tidigare endast känd i typexemplaret (hane), taget av Thomson vid Ystad under ett kadaver (beskriven 1867). Arten är dock känd även från bl.a. Finland och Norge.

Atheta taxiceroides Munst. Hösten 1974 var i Norrbotten ovanligt mild och tillät sållning av förna hela oktober. I ett sållprov, som jag tog 27.10 på Hertsön utanför Luleå av förnan under en björklåga i gammal granskog, fick jag förutom det andra exemplaret av den för vetenskapen nya *Neuraphes perssoni* Franz (se detta häfte av Ent. Tidskr. s. 1) även hane och hona av den från Sverige tidigare icke rapporterade *Atheta taxiceroides.* Denna art, som står nära *A. nigricornis* Thoms., är i Norden tidigare endast känd från norra Norge, där några ex. tagits av H. K. Hanssen och A. Strand.

Kurt Persson och jag försökte i ca 2 veckors tid återfinna såväl *Neuraphes*-arten som *Atheta taxiceroides* men utan framgång, däremot fick vi bl.a. *Agathidium pallidum* i 6 ex. (se ovan), *Lathridius constrictus* Gyll. i 2 ex. samt de för Nb »nya» *Tachyporus quadriscopulatus* Pand. och *Atomaria abietina* Rtt. (tidigare kallad *A. norica* Gglb.). *Tachyporus quadriscopulatus* är tidigare bara publicerad från Sk under namnet *T. signifer* (Pand.) Kerstens (Israelson 1966: 27), men har tagits i flera ex. i Jmt, Revsund av J. R. Bergvall (in litt.).

Chilopora crebrepunctata A. Str. Ytterligare ett 30-tal ex. av denna art, nyligen rapporterad som ny för Sverige (Lundberg 1974 a: 29), har under 1973 insamlats vid Kåge i Vb, dels under våren dels i sept.—okt. Därvid har även honor erhållits. Spermathecan har visat sig variera en hel del. Hos några ex. stämmer den överens med holotypens (se Palm 1972: 344), medan den hos många mer påminner om spermathecan hos *Oxypoda elongatula* Aubé. Samtliga ex. har erhållits genom sållning av tjocka flytränder med bl.a. sorkgångar intill Kågeån.

Meotica lohsei Bnk. Tidigare har jag anmält denna kortvinge som ny för Sverige från Sdm, Södertälje (Lundberg 1974 a: 29). I samband med sållning 18.5.74 av en barkhög vid Harads i Nb i ett försök att återfinna *Falagria concinna* Er. (se Lundberg 1972 a: 46) erhölls en serie av ljusa *Meotica.* Några av dessa var *M. hanseni* Scheerp., men 4 av mina ex. och 1 av Kurt Perssons visade sig vara *M. lohsei. Meotica*-exemplaren erhölls i kanten av barkhögen i sandblandad fuktig bark. Arten är nu f.ö. även anträffad i södra Finland (J. Muona in litt.).

Thiasophila rotundicollis A. Jansson. Anton Jansson beskrev (1943: 195) *Thiasophila rotundicollis* efter två exemplar, holotypen från Småland och paratypen från Norrbotten. Genom välvilligt tillmötesgående från Bengt Rapp, som förvärvat Anton Janssons samlingar, har jag fått låna typmaterialet och en närmare undersökning visar, att båda exemplaren är *Th. wockei* I. W. Schn. Thure Palm, som också granskat de två exemplaren, är av samma uppfattning.

I detta sammanhang bör påpekas att ett fel insmugit sig i bestämningstabellen för *Thiasophila* i Svensk Insektfauna, Kortvingar, 7: 410. Där står under 3.: »Halssköld minst dubbelt så bred som lång, — — — 6. *Th. wockei.*» Texten bör ändras till: »Halssköld ca 1 1/2 gång så bred som lång, — — — 6. *Th. wockei.*»

För de ca 15-tal *Th. wockei,* som jag och Thure Palm undersökt, varierar förhållandet bredd/längd mellan 1,50: 1 och 1,63: 1.

Corymbites cupreus F. v. *aeruginosus* F. Denna art, som är vitt utbredd i Finland, har av Einar Wirén (1947: 191) anmälts som ny för Sverige efter ett ex. taget i LuLpm, Pålkem. Vi har länge sökt återfinna arten i Nb men förgäves. 1974 lånade jag exemplaret, som nu finns i Lunds museum, för att kontrollera bestämningen, varvid det visade

sig, att det var fråga om en hane av *Corymbites sjaelandicus* Müll. *C. cupreus* utgår således tills vidare ur svenska faunan.

Eucnemis capucina Ahr. Denna eucnemid har av Folke Olsson tagits som ny för Sk i nordöstra hörnet av landskapet. Det kan vara av visst intresse att jag 10.7.74 tog ett ex. så långt söderut som i Tosterup i sydöstra Sk. Det kröp på en skadad alm. Uppenbarligen finns arten spridd i hela sydöstra Sverige, främst i alm- och lindalléer.

Dirrhagus emyi Rouget. Vid bankning av hasselbuskar i kanten av en åker intill Halltorps hage 28.7.74 erhöll Peter Cederström ett *Dirrhagus*-exemplar som vållade problem vid bestämningen.

Exemplaret, en hona, som var av *D. pygmaeus*-typ, hade starkt kammade antenner, vilket gjorde att misstanken föll på den från Finland beskrivna *D. lindbergi* Palm. Även i fråga om halssköldens form avvek exemplaret markant från *D. pygmaeus* Fabr.

Vid jämförelse med en paratyp av *D. lindbergi* i Thure Palms samling kunde konstateras, att exemplaret från Halltorp mycket liknade *lindbergi* i fråga om antennbyggnaden men avvek från denna art genom halssköldens form och l. framfotsleden, som var anmärkningsvärt lång och triangulärt formad på Ölands-exemplaret.

En examinering av detta med hjälp av Reitter visade, att det inte tillhörde undersläktet *Microrrhagus,* dit *pygmaeus, lindbergi* och *lepidus* hör, utan undersläktet *Dirrhagus* s. str., vilket omfattar bl.a. *D. sahlbergi* Mnh. Enligt Reitter kom jag fram till *Dirrhagus emyi* Rouget, en närmast från södra Mellaneuropa känd art (jfr Horion 1953: 316—317). Jag har kunnat verifiera bestämningen genom jämförelse med ett ex. av *emyi,* som jag förvärvat av J. Gottwald och med vilket det svenska exemplaret helt överensstämmer.

Från *D. pygmaeus,* med vilken den på grund av habituell likhet skulle kunna förväxlas, skiljes *emyi* förutom på de starkt kammade antennerna och halssköldens kantning (se Reitter) även på formen hos den första framfotsleden (se ovan) och på den parallellsidiga och framåt högvälvda halsskölden.

Frågan är nu hur arten kunnat hålla sig gömd i ett så väl genomsökt område som Halltorp. Det är ju möjligt att den uppträder senare än andra eucnemider och därför tidigare förbigåtts, eftersom insamlingar sällan sker så sent som i slutet av juli. Det är också möjligt att det är fråga om en förbisedd art, som kan sitta i samlingarna under *D. pygmaeus.* Arten skall utvecklas i ekgrenar, videgrenar, hasselved, möjligen även i bok och ask (se Horion l.c.). Det är således inte någon brist på utvecklingsställen i Halltorp.

Dicerca moesta F. Trots att Öland hör till de bäst undersökta områdena i Sverige kan man då och då påträffa nyheter där. Detta gäller kanske inte minst för norra Öland, där de stora skogsområdena säkert döljer åtskilligt. När jag 2.7.74 vid Ramsnäs på västsidan av ön stod och tittade på en *Nothorrhina muricata*-tall, upptäckte jag helt plötsligt ett ex. av *Dicerca moesta,* som sakta kravlade uppför stammen. En närmare undersökning av lokalen, som låg strax innanför strandlinjen, avslöjade starka angrepp av *Dicerca* främst på mindre tallar och i grova grenar. Ett ex. från Böda finns också i Lunds museum.

Mitt ex. var av färgen att döma ett övervintrat fjolårsexemplar. Samtliga *Dicerca*-arter övervintrar nämligen efter att ha lämnat puppkammaren i juli—början av augusti. Det är f.ö. anmärkningsvärt att inte några fynd av övervintrande *Dicerca*-exemplar görs, men uppenbarligen gömmer de sig väl.

Megatoma pubescens Zett. I Sverige endast tagen i enstaka ex., de första i Abisko av Sellman. Dessutom skall ett ex. ha tagits inomhus i Kvikkjokk (Lindroth) och Saltoluokta, båda i LuLpm.

Den 18.6.73 tog jag vara på en dermestidlarv, som kröp utanpå en tallstubbe i Muddus nationalpark (vid Liggavägändan). Imagon, som visade sig vara *Megatoma pubescens,* kläcktes 25.8 och var fullt utfärgad 5.9.

Kurt Persson och jag besökte lokalen på nytt 1.9.73 och undersökning av en likartad tallstubbe gav då 3 larver av samma typ. De levde i gångarna av *Eremotes* och *Leptura inexspectata* i en nästan helt barkfallen grå högstubbe i tät tallskog. Larverna matades med insektsrester under vintern och en av larverna förpuppades 23.4.74 och kläcktes 4.5.

Arten har av Andreas Strand i Norge tagits i alstubbar i gångar med *Bius thoracicus,* medan den i Finland är känd från *Callidium coriaceum*-gångar i gran. Uppenbarligen har trädslaget ingen betydelse.

Bothrideres contractus F. Denna colydiid påträffas numera främst på Gotska Sandön och Fårön. Äldre fynd är kända från flera landskap och bl.a. fann jag 2 bakkroppar 1957 vid Överkalix i Nb. Att arten fortfarande finns kvar på fastlandet visas också av att jag erhöll ett ex. vid sållning av den svampiga barken på en tallstubbe 24.10.74 vid Tisjön intill Dalälven i Västmanlands län men i landskapet Uppland.

Scymnus limonii Donisth. Enligt R. D. Pope (1973: 17) kan *Scymnus limonii* Donisth., som av flera författare ansetts för en subspecies av *S. redtenbacheri* Muls. och i Sverige anmälts från Hall, Nb och LuLpm, inte upprätthållas som självständig systematisk enhet utan bör sättas som synonym till *redtenbacheri.*

Xyletinus suecicus Lundberg. Genom undersökning av typmaterial har J. Gottwald (Prag) konstaterat, att den av mig beskrivna *Xyletinus suecicus* (Lundberg 1972 b: 57—59) är synonym till den mellaneuropeiska *X. planicollis* Lohse. Arten har i Sverige förutom på Haparanda Sandskär nu även rapporterats från Upl, Båtfors (18.6.70 U. Gärdenfors; senare även R. Baranowski) samt Sdm, Tullgarn 29.6.69 (förf.). Troligen finns arten utbredd i hela Sverige.

Melandrya barbata F. Denna serropalpid hör till våra sällsyntaste skalbaggar. Förutom de båda ex., som omnämns av Palm (1959: 292), är 1 ex., från början bestämt till *M. dubia* Schall., taget av Tore Widenfalk i Sk, Skäralid 11.7.62.

Den 15.6.72 vände bröderna Sture och Einar Marklund från Skellefteå på en bokstock i Böda-skogen på norra Öl och uppmärksammade då flera snabbt springande ex. av en ca 15 mm lång svart skalbagge på marken under stocken. Totalt 4 ex. tillvaratogs. Då jag senare (genom Sven Backman) fick tillfälle att granska ett av exemplaren, kunde jag konstatera, att det var finessen *M. barbata* som påträffats. Exemplaren var svartbenta och större än vad som anges för arten (upp till 14 mm).

Jag besökte lokalen i juli 1974 och påträffade då sannolika angrepp i en grov bokgren i skuggigt läge i närheten av fyndplatsen.

Som jag nämnde under *Dicerca moesta* här ovan är det anmärkningsvärt att så stora arter kan undgå upptäckt. Då det gäller *Melandrya barbata* kan det bero på att arten sannolikt förekommer i små populationer och för ett undangömt liv.

För fullständighetens skull har jag kontrollerat de 12 ex. av *M. dubia* från Sk, Stehag, Gyaborg, som finns i Thomsons samling i Lunds museum. Samtliga, liksom ett ex. märkt Sk i Wiréns samling, är rätt bestämda.

Ceuthorrhynchus curvistriatus Schze. Denna art infördes i Catalogus 1939 för Sk på grundval av ett av H. Wagner bestämt ex. i Anton Janssons samling (Palm 1955: 125). Vid ett besök hos Bengt Rapp 1973 fann jag i Anton Janssons samling under namnet *curvistriatus* två ex., båda bestämda av H. Wagner. Båda exemplaren var gamla och i dåligt skick, men överensstämde väl med *C. pallidicornis* Bris., känd från såväl Sk som Upl. För säkerhets skull har jag låtit L. Dieckmann granska exemplaren och han bekräftar, att det är fråga om *C. pallidicornis. C. curvistriatus* bör således avföras från den nordiska faunan.

Pityophthorus morozovi Spess. I ljusfångstmaterial insamlat 2—9.7.73 i Messaure, LuLpm (leg. K. Müller) påträffade jag ett ex.

av *P. morozovi,* en barkborre, som närmast är känd från Kola-halvön och således är ny för Skandinavien. Arten skall leva i fina grenar och kvistar av gran.

För lån av material vill jag tacka Gunnar Andersson och Henrik Waldén (Göteborgs museum), Roy Danielsson (Lunds museum), Bert Gustafsson och Tord Nyholm (Riksmuseum) samt Thure Palm och Bengt Rapp, för kontrollbestämningar Lothar Dieckmann, Thure Palm och Wacław Szymczakowski, för fynduppgifter J. R. Bergvall, Lars Huggert, Sture och Einar Marklund, Jyrki Muona, Folke Olsson, A. Smetana och Tore Widenfalk. Ett särskilt tack vill jag rikta till Peter Cederström för tillåtelse att publicera fyndet av *Dirrhagus emyi.*

Citerad litteratur

HORION, A. 1953. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer, Bd. 3: Malacodermata, Sternoxia (Elateridae—Throscidae). — Ent. Arb. Mus. Georg Frey, Sonderband. München. I—XIX, 1—340.

ISRAELSON, G. 1966. Skalbaggar från hässleholmstrakten. XIV. — Natur i Göinge 1966: 26—29. Hässleholm.

JANSSON, A. 1943. Thiasophila rotundicollis nov. sp. (Col., Staphylinidae). — Ent. Tidskr. 64: 195—197. Stockholm.

LUNDBERG, S. 1972 a. Bidrag till kännedom om svenska skalbaggar. 13. — Ent. Tidskr. 93: 42—56. Stockholm.

— 1972 b. *Xyletinus suecicus* nov. sp. (Col. Anobiidae). — Ibid. 93: 57—59.

— 1974 a. Några för Sverige nya skalbaggar. 3 (Coleoptera). — Ibid. 95: 28—30.

— 1974 b. Skalbaggar funna i Messaureområdet, Lule lappmark (Coleoptera). — Ibid. 95: 85—94.

PALM, T. 1955. Coleoptera med isolerad nordeuropeisk förekomst. — Opusc. ent. 20: 105—131. Lund.

— 1959. Die Holz- und Rinden-Käfer der Süd- und Mittelschwedischen Laubbäume. — Opusc. ent., Suppl. XVI. 1—374. Lund.

— 1963. Svensk Insektfauna, 9, Coleoptera, fam. Staphylinidae, häfte 3. 1—168. Stockholm.

— 1966. Op. cit., häfte 4. 1—94.

— 1968. Op. cit., häfte 5. 1—112.

— 1970. Op. cit., häfte 6. 113—296, pl. I—XXI.

— 1972. Op. cit., häfte 7. 297—468, pl. I—VII.

POPE, R. D. 1973. The species of *Scymnus* (s. str.), *Scymnus* (*Pullus*) and *Nephus* (Col., Coccinellidae) occurring in the British Isles. — Entomologist's mon. Mag. 109: 3—39. Oxford.

SMETANA, A. 1973. A note of the genus *Bohemiellina* Mach. — Can. Ent. 105: 351—352. Ottawa.

WIRÉN, E. 1947. Bidrag till kännedomen om coleopterfaunan i norra delen av det nordsvenska barrskogsområdet — från insamlingar i Pålkem. II. — Ent. Tidskr. 68: 189—192. Stockholm.